

ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, (είναι) να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις (ή τα ξεχωριστά πνεύματα) να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτερο, δηλαδή και να δουν το αγαθό και να ανεβούν εκείνο τον ανηφορικό δρόμο, και, αφού ανεβούν και δουν αρκετά (το αγαθό), να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

Και ποιο είναι αυτό;

Το να μένουν συνεχώς εκεί ψηλά, είπα εγώ, και να μη θέλουν πάλι να κατεβαίνουν κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να παίρνουν μερίδιο από τους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε είναι μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας.

Έπειτα (μα πώς), είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς (να ζουν) καλύτερα;

B1. Ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον όρο «αγαθό», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. «Αγαθόν» πάντως είναι: α. το «είναι» και ό,τι διατηρεί το «είναι», β. η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα, γ. ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη. Η έκφραση «αὐτὸ τὸ ἀγαθόν» φαίνεται να δηλώνει την ύψιστη αρχή και την πηγή του όντος και της γνώσης.

Στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου ο Πλάτωνας, διά στόματος Σωκράτη, θα χαρακτηρίσει το αγαθό με αρκετούς τρόπους.

α) Συγκεκριμένα, ο Πλάτων με τη φράση «ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον» αναφέρεται στο αγαθό ως τη μεγαλύτερη αξία («μέγιστον μάθημα»), που πρέπει να κατακτήσουν όλοι οι άνθρωποι και κυρίως όσοι πρόκειται να αναλάβουν τη διοίκηση της πολιτείας.

Με τον όρο «μέγιστον μάθημα» επομένως, ο Πλάτων εννοεί τη θέαση της Ιδέας του αγαθού, την ύψιστη γνώση, που τελικά συμπίπτει με το αγαθό, καθώς ο Πλάτωνας υποστηρίζει μια νοησιαρχική ηθική, δηλαδή η γνώση της αλήθειας δεν μπορεί παρά να οδηγεί κατά αναγκαιότητα σε ηθική πράξη, στην πραγμάτωση του αγαθού. Ο Πλάτωνας δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για τον όρο «αγαθό», που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα, παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. Πάντως, ήδη στην αρχαιότητα το «Πλάτωνος ἀγαθόν» ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και σκοτεινό.

β) Ο Πλάτωνας με τη φράση «ιδεῖν τε τὸ ἀγαθόν» αναφέρει ότι το αγαθό μπορεί να προσεγγιστεί και να το θεαθεί ο άνθρωπος, όχι βέβαια με τις αισθήσεις αλλά με την καθαρή νόηση («ἀφικέσθαι», «ιδεῖν», «ἴδωσι»). Η θέαση μπορεί να πραγματοποιηθεί και με τη βοήθεια της παιδείας ο άνθρωπος μπορεί να το πλησιάσει, να το αντικρίσει («ιδεῖν», «ἴδωσι») και να το κάνει κτήμα του με αποτελεσματικότερο τρόπο («ἰκανῶς ἴδωσι»).

γ) Ο Πλάτωνας με τη φράση «**ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν**» αναφέρει ότι η κατάκτηση του αγαθού είναι δύσκολη και απαιτεί κόπο, επίπονη προσπάθεια και αγώνα («ἀναβῆναι», «ἀνάβασιν», «ἀναβάντες»). Πρόκειται για μια ανοδική πορεία που οδηγεί στην ολοένα υψηλότερη γνώση και διάπλαση ἡθους. Πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν το άνω και την ανάβαση χρησιμοποιούνται μεταφορικά για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει.

B2. α) Ο Σωκράτης αντικρούει την άποψη του Γλαύκωνα και του υπενθυμίζει ότι τελικός και κορυφαίος σκοπός του Νόμου, τον οποίο προσωποποιεί, είναι η ευδαιμονία όλης της πόλης και όχι μόνο μιας κοινωνικής ομάδας. Βλέπει, λοιπόν, το δίκαιο από τη σκοπιά του συλλογικού συμφέροντος και εκφράζει κοινωνιοκεντρικές αντιλήψεις για την πολιτική οργάνωση της πόλης - κράτους. Συλλαμβάνει ο Σωκράτης την ουσία της ένστασης του Γλαύκωνα και απαντά προβάλλοντας το γενικό καλό της πολιτικά οργανωμένης κοινότητας ως αγαθό επιβαλλόμενο από τον Νόμο.

β) α. «συναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη» Με το πρώτο μετοχικό σύνολο ο Πλάτωνας προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του Νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών. Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο (το «ἐπιθυμητικὸν» πρέπει να υποτάσσεται στο «θυμοειδὲς» και το τελευταίο στο «λογιστικόν»), όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Αν όμως ο πολίτης είτε από φιλαντία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του, τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου (βλέπε εισαγωγή σχολικού εγχειριδίου). Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει τους πολίτες να υπακούουν σ' αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την πειθώ και τη βία (Πλάτων, Νόμοι, 722b: ο άριστος νομοθέτης συνδυάζει την πειθώ με τη βία). Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθώ, την εσωτερικευση δηλαδή των επιταγών του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει. Με την πειθώ, με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την παιδεία οφείλουν οι πολίτες να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στην πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες. Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας, οι οποίοι δεν πείθονται με τον λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η βία. Πρόκειται για τον καταναγκασμό που ορίζεται από τον νόμο και δεν επιβάλλεται τυραννικά, αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στον «ἄπειρον παιδείας ὄχλον», στον οποίο ο φιλόσοφος-νομοθέτης την εφαρμόζει, αλλά επιβάλλει και στους πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, καταναγκαστικά, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνειδηθεί με την πειθώ, και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο. Αυτός ο λιτός και ευσυνείδητος τρόπος ζωής αναφέρθηκε και στην εισαγωγή του βιβλίου μας: τόσο οι φύλακες όσο και οι φιλόσοφοι-βασίλεις στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας δεν έχουν προσωπική περιουσία, πολυτελείς κατοικίες, ούτε καν οικογένεια, για να είναι απερίσπαστοι στο λειτούργημά τους. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στην ευδαιμονία όλης της πόλης και να υποχρεώνει τους Αγαθούς να ασκήσουν την εξουσία. **β. «ποιων μεταδιδόναι ... ὠφελεῖν»** Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία. Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αύταρκες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του

αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης. γ. «καὶ αὐτὸς ἐμποίων ... ἐπιτὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως» Με το τρίτο μετοχικό σύνολο δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του Νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο Νόμος από τη μια να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τον Λόγο, και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Συνεπώς, ο Νόμος υπηρετεί τον τελικό σκοπό της ευδαιμονίας του συνόλου και επιχειρώντας να υπαγάγει την ατομική επιθυμία στην αναγκαιότητα της κοινωνικής συναρμογής και της πολιτικής ευταξίας. Προς αυτή την κατεύθυνση ο Νόμος καλλιεργεί την κοινωνικότητα και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο Νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων-βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται και διαταράσσουν τη συνοχή της πόλης.

B4.α. ἀφικέσθαι – ανικανοποίητος

εἶπον – ρήμα

ιδεῖν - ιδέα

μεταδιδόναι – παράδοση

B4.β. ἀγαθόν

Στη ζωή του εργάστηκε πολύ σκληρά και αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες, όμως απέκτησε πολλά αγαθά με αποτέλεσμα να προσφέρει στα παιδιά του αρκετές ανέσεις.

πόνων

Οι εννιά μήνες της κύησης φαίνονται πολλοί, όμως είναι ευχάριστοι και οι σωματικοί πόννοι κατευνάζονται από τη χαρά της μητρότητας.

φαιλότεραι

Οι δυσχέρειες τόσο στην πρόληψη όσο και στην καταστολή της βίας δημιουργούν έναν φάυλο κύκλο που αποτελεί ανάσχετικό παράγοντα στην αντιμετώπιση του φαινομένου

B3

1 – Κέφαλο

2- τον χορό

3-εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί

4- επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα

5-την Τυραννίδα

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική· γιατί και οι δύο σχετίζονται με κάποια τέτοιου είδους θέματα τα οποία είναι κοινά σε όλους ανεξαιρέτως (τους ανθρώπους) στο να τα γνωρίζουν με κάποιο τρόπο και (χωρίς να ανήκουν) σε καμιά διακριτή εξειδικευμένη γνώση. Γι' αυτό και όλοι μετέχουν κατά κάποιο τρόπο και στις δύο· όλοι πράγματι, ως ένα βαθμό, επιχειρούν και να ελέγχουν και να επιχειρηματολογούν και να υπερασπίζονται τον εαυτό τους και να διατυπώνουν κατηγορίες. Από τους περισσότερους λοιπόν άλλοι τυχαία κάνουν αυτά ενώ άλλοι εξαιτίας της συνήθειας ως αποτέλεσμα άσκησης. Αφού ενδέχεται να πραγματοποιούν αυτά και με τους δύο τρόπους είναι φανερό ότι μπορούν να κάνουν αυτά και με συγκεκριμένη μέθοδο. Είναι ενδεχόμενο λοιπόν να εξετάζει κανείς για ποιο λόγο πετυχαίνουν και αυτοί που ενεργούν από συνήθεια και αυτοί που ενεργούν τυχαία, και όλοι πια θα συμφωνούσαν ότι κάτι τέτοιο είναι αρμοδιότητα μιας τέχνης.

Γ2. α.

άφωρισμένης = άφωρίσθη

ύπέχειν = υπόσχες

πολλῶν = πλείσταις

δρῶσιν = τῶν δρώντων

Γ2. β.

«τὸ δὲ τοιοῦτον ἤδη πάντες ἂν ὁμολογήσαιεν τέχνης ἔργον εἶναι» : τὰ δε τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἂν ὁμολογήσαι τεχνῶν ἔργα εἶναι.

Γ3. α.

τῇ διαλεκτικῇ : ονοματικός ετερόπρωτος προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο αντίστροφος

ἐξετάζειν : τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ἐγχειροῦσιν

θεωρεῖν : τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο ἐνδέχεται

ἔργον : κατηγορούμενο στο τοιοῦτον μέσω του συνδετικού εἶναι.

Γ3. β.

«Ἐπεὶ δ' ἄμφοτέρως ἐνδέχεται»: Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση (ενυπάρχει και η επιρρηματική σχέση του χρόνου). Εκφέρεται με οριστική και δηλώνει το πραγματικό.

Γ3. γ.

Τῶν μὲν πολλῶν : ονοματικός ετερόπρωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο οι μὲν

εἰκῆ : δοτικοφανές επίρρημα του τρόπου (επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου, δοτική του τρόπου), στο δρῶσιν

ταῦτα : σύστοιχο αντικείμενο στο δρῶσιν

διὰ συνήθειαν : εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας (εξωτερικό αναγκαστικό αίτιο) στο εννοούμενο δρῶσιν

Επιμέλεια απαντήσεων: Θανάσης Κωνσταντίνου, Υπαπαντή Βατζάκα, Χριστίνα Σταμούλη, Ρένα Καφούρου, Δημήτρης Μποζιονέλος